

Nietzsche

1.

E.F. srovnává Nietzscheho s Faustem a říká (str. 4 dole): U Nietzscheho není vůbec žádné žárlení na bohy. To neodpovídá; naopak existuje hluboká souvislost mezi tím, co říká Faust a co říká Nietzsche. Nietzsche totiž žene Fausta ještě dál. Faust cítí, že se bohu nerovná a cítí to úkorně, je to pro něho hryzení. Naproti tomu Nietzsche (str. 86 českého překladu) říká: Ale abych vám odhalil celé své srdce, ó přátelé: kdyby bohové byli, jak já bych snesl, že nejsem bůh? Tedy není bohů. To ovšem není jenom žárlení. Hned v následujících větách ukazuje Nietzsche ještě další stránku téže věci. Říká: bůh je domněnka. Kdo by se však napil vši trýzně této domněnky a nezemřel? Tedy domněnka ta je cosi hlubokého, má svou hlubinu, a na dně té hlubiny je hluboká trýzeň, smrtelná trýzeň. Tedy i domněnka ta je sama smrtelná. Proto je domněnka „bůh“ čímsi zlým a nepřátelským člověku. A ovšem tam na tom místě to srovnává s onou antickou tradicí, totiž s učením o jediném a plném a nepohnutém a sytém a nepomíjejícím. Je kupodivu, že potom později se k tomu vrací ve své poledním snu (249 a dál): svět uzrál v dokonalosti, svět je dokonalý. Tam se vrací i bůh, neboť: tak se směje bůh, čteme. Nejmenší věci, málo – toť podstata nejlepšího štěstí. Odletěl čas, spadl do studny věčnosti. Svět se stal dokonalým, oblým a zralým. Ó toho zlatého, oblého míče. Studno věčnosti, ty úsměvná, hrůzná polední propasti, kdy do sebe nazpět vpiješ mou duši? Tedy to, co tak tvrdě spočátku odmítal při plném vědomí, vrací se Zarathustrovi ve snu ještě ke konci, v jakémisi toužebném snu nebo snu touhy. Není právě toto to nebezpečí a to člověku nepřátelské, zlé učení? Na str. 5 říká: s božskou hrou a hádankou jde Zarathustra k lidem, žebrákům, mrzákům, s nimiž je pospolu u svého mostu. Tedy to je také poněkud zjednodušeno. Zarathustra jde k lidem, aby našel toho, kdo úzkostlivě volá. A když najde někoho, zve k hostině, vybírá si cestou. Ten výběr je dost pozoruhodný. Vedle žebráků a mrzáků jsou tam také králové a papež. A je tam dokonce sám Kristus – v podobě dobrovolně chudého. Naproti tomu se táhne celou knihou odpor k lidu a luze. Začíná to už na samém počátku: jít na forum, na náměstí, na ulici, to je to, co pak Zarathustra hned na začátku zavrhuje, to je jeho první rozpoznání, jeho první zkušenost.

2.

Ve své přehledu rozporů a protimluvů (str. 6–9) F. připouští nakonec že u Nietzscheho se najde také sofistika a pouhé „zplodiny“. Ale zapomíná na jednu důležitou věc, nebo přesně: zcela pomíjí svým pojetím okolnost, že Nietzsche je v zajetí obsese. Křesťanství je pro něho právě obsesí něčeho, čeho se chce křečovitě zbavovat, co chce vyrvat, rve to sám ze sebe, vždy znovu to v něm dorůstá, a tak on si pomáhá silnými slovy. Tento rozpor v Nietzscheovi, jeden z nejhlubších, spočívá v jakési i pro něho samého neuspokojivé konfrontaci s křesťanskou tradicí. To je nezahojená rána, nikdy nezahojená rána v Nietzscheovi, to je bolest, trýzeň, která jej žene vždy znovu do krkolomných, ale někdy i docela nesmyslných, nejnesmyslnějších útoků a výpadů. Někdy se strefuje dobře, někdy naprosto špatně. A to jsou okamžiky, kdy mu ani nejde o to, aby se střefoval – je otázka, zda vždycky se chce strefit, zda vždycky chce něco uchopit – velmi často to vypadá, jako kdyby si jen ulevoval, jako kdyby zaváděl sám sebe i jiné, jiné i sám sebe. Tahleta obsese, to je něco, na co nesmíme zapomenout. To není vlastně historie, na kterou musí navázat, nebo na kterou navázal, aniž chtěl, ať chtěl či nechtěl, ale on se v této tradici, z níž nemůže ven, cítí dušen, cítí se v ní

zahlcován, má dojem, že jakoby je v mrtvém prostoru, bez vzduchu, kde nemá dosti vzduchu k nadechnutí, a nemá dosti vzduchu k tomu, aby vůbec vydal zvuk, vydal hlas. Proto křičí, řve - cokoliv. Je hlasitý tam, kde chce překřičet sám sebe a svou vnitřní úzkost. Tohle všechno tam je a patří k nejzákladnějším momentům Nietzscheovy existence.

3.

S tím souvisí a z toho vyplývá další rozpoznání, že Nietzsche nerozumí v podstatě sám sobě. I když se neobyčejně hluboce noří do sebe a do svých hloubek a do hloubek toho, v čem je zakotven. V tom všem nám může být příkladem a učitelem, ale nikoli vcelku. Jednotlivosti dovede s ohromnou převahou a soustředěně osvětlit, až nás to někdy oslňuje. Ale sobě nerozumí, sebe nepochopil - a tedy se také neuchopil. Nemá se pod kontrolou, nerozvrhuje se ve své životní zakotvení a ve svém životním stylu. Proto jej nelze napodobovat - podobně, jako to Jaspers říká o Kierkegaardovi. Ale snad větší obtíž je, pokoušet se Nietzscheovi porozumět. Je to vůbec možné? Lze uchopit jeho základní myšlenku, když se to nezdařilo ani jemu samému? Lze domyslet tohoto vnitřně ještě nedomyšleného, nezintegrovaného, na jeden jediný základ ještě pevně nepostaveného myslitele?